

ÜSKÜDAR

SEMPOZYUMU

II

12 - 13 Mart 2004

BİLDİRİLER

CİLT 2

Editörler

Prof. Dr. Zekeriya Kurşun
Doç. Dr. Ahmet Emre Bilgili
Dr. Kemal Kahraman
Celil Güngör
Seyfettin Ünlü

Tel. 0216 341 05 00
Fax 0216 391 60 61

Üsküdar Belediye Başkanlığı
Üsküdar Araştırmaları Merkezi
Yayın No: 16

ISBN Takım No: 975-92019-4-1
ISBN Cilt 2: 975-92019-6-8

Editörler

Prof. Dr. Zekeriya Kurşun
Doç. Dr. Ahmet Emre Bilgili
Dr. Kemal Kahraman
Celil Güngör
Seyfettin Ünlü

Mart, 2005 İstanbul

TEKNİK HAZIRLIK: KAKNÜS AJANS
KAPAK DÜZENİ: KAKNÜS AJANS
İÇ BASKI: ALEMDAR OFSET
KAPAK BASKI: MILSAN
CILT: DİLEK MÜCELLİT

Üsküdar Sempozyumu

Yer: Üsküdar Belediyesi Çamlıca Eğitim Merkezi

Tarih: 12-13 Mart 2004

Düzenleyen: Üsküdar Belediyesi

ÜSKÜDÂRLI MÛSİKÎŞİNÂS DÎVÂN ŞÂİRLERİ VE BESTELENMİŞ ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

Neslihan İlknur Keskin*

Giriş

Şiir ve Müsiki; insanların, duygu ve düşüncelerini, hayallerini “ritm” kavramı etrafında dile getiren ve insanda yeni çağrışımlar uyandırarak, zevk ve heyecanın ortaya çıkmasını sağlayan güzel sanatların belki de en etkileyici olanlarıdır. “Ritm duygusu” insanla birlikte var olmuştur, insanın doğasında vardır. Bu sebeple insanın meydana getirdiği güzel sanatlardan “şiir ve müsikî”de de doğal olarak ortaya çıkmaktadır. Şiir de, müsikî de insanın kulağından gönlüne doğru akan “âhenkli bir anlatım”ın ifâdesidir.

Her iki sanat dalı birbirleriyle dâimâ iletişim içerisindedir. Müsikî “ritm” kavramı etrafında binâ edilmiştir. Şiir de ritm üzerine kurulmuş bir ifâdeler bütününü, sözel bir düzendir.¹ Bir şiir veya bir şiirin bir parçası önce ritmik bir yapı olarak gerçekleşir, sonra bu ritmik yapı, kelimelerde ifâde bulur ve fikir ve imajları da doğurur.² Bu “ritm” sistemi söylenen şeyle birlikte söyleyişin de esas olması gereğini vurgulamaktadır.³ Özellikle Dîvân şiiri ile Müsikî'nin “söyleyiş güzelliğini” ön plânda olması noktasından kesişmektedir.

Dîvân şiiri ve Müsikî arasında, “ritm” kavramı ve malzeme ortaklığını sağlayan “kelimeler”den başka var olan en önemli ilişki, “vezin-usûl” benzerliğidir. Çinûçen Tanrıkorur, Türk müsikîsinde usûl-vezin ilişkisinin olduğunu örneklerden hareketle ortaya koymuştur.⁴ Vezin şiirin iç müsikîsini sağlayan en önemli unsurdur.⁵ Özellikle arûz vezninin yapısı bu iç müsikîyi sağlamada daha etkindir.

Şiirin adı müsikîde artık “güfte” olmuştur. Şiir, konumuz gereği Dîvân şiiri; bu şekilde güfte olarak müsikînin içinde yer alırken, diğer taraftan da müsikî âletleri, makamları mazmun ve benzetmelerle dîvân şiirinde kullanılmaya başlanmıştır. Böylece, dîvân şiiri müsikînin; müsikî terminolojisi de dîvân şiirinin malzemesi olmuştur.⁶

* Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi

¹ Muhsin Macit, *D'vân Şiirinde Ahenk Unsurları*, Akçağ Yay., Ankara 1996, s.75.

² T.S. Eliot, *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, (Çev. Sevim Kantarcıoğlu), Ankara 1983, s.147.

³ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul 1977, s.180.

⁴ Çinûçen Tanrıkorur, “Türk Müsikîsinde Usûl-Vezin Münâsebeti”, *Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler* Ötüken Neşriyat, İstanbul 1998, s.78-102.

⁵ Avni Erdemir, *Anadolu Sahası Müsikîşinâs D'vân Şâirleri*, Türk Sanatı ve Eğitimi Vakfı Yay, Ankara 1999, s.XXII.

⁶ Avni Erdemir, *a.g.e.*, s.XXIII.

Dîvân şiirinde ayrıca çeşitli nazım şekillerinin bestelenmesi ile “şarkı”lar oluşmuştur. Tezkirelerde “murabba bağlamak” gibi deyimler kullanılmıştır.⁷

Osmanlı Devleti zamanında tekkelerde, câmilerde, sarayda klâsik mûsikîmiz icrâ edilmiştir. Özellikle Mevlevîlik, Halvetîlik, Celvetîlik gibi tarikatların mûsikîmizin gelişmesinde ve yaygınlaşmasında önemli bir yere sahip oldukları belirtilmiştir.⁸

Biz bu bildirimizde, tarihimizde, kültür hayatımızda ve edebiyatımızda çok önemli bir yere sahip olan Üsküdar’ın yetiştirdiği mûsikîşinâs şâirleri tanıtma ve bestelenmiş şiirlerinden örnekler vermeyi amaçladık.

Mûsikîşinâs Şâirler

Memleketlerine göre mûsikîşinâs dîvân şâirleri değerlendirildiğinde, İstanbul’dan 102 dîvân şâirinin mûsikîşinâs olduğu belirtilmiştir.⁹ Üsküdarlı mûsikîşinâs dîvân şâirlerinin sayısı tespit edebildiğimiz kadarıyla 6’dır. Osmanlı Devleti zamanında önemli şehirlerden; Edirne’den 13, Bursa’dan 12, Kastamonu’dan 7, Konya’dan 7, Amasya’dan 6, Manisa’dan 3, Bağdat’tan 3, Diyarbakır 2, Kefe’den, Tokat’tan 2, Karaman’dan 1, Prizren’den 1, Şam’dan 1, Üsküp’ten 1, mûsikîşinâs şâirin yetiştiği kaynaklarda kayıtlıdır.¹⁰ Üsküdarlı mûsikîşinâs şâirlerin sayısını, bu şehirlerle kıyasladığımızda, Üsküdar’ın mûsikîşinâs dîvân şâirlerinin yetiştiren şehirler arasında ve İstanbul’da önemli bir yere sahip olduğunu belirtmemiz gerekir.

Edebiyat tarihimizin önemli kaynaklarından tezkirelerden yola çıkarak adlarını tespit ettiğimiz Üsküdarlı mûsikîşinâs dîvân şâirleri şunlardır: Tâlib (17.yy.), Abdî (18.yy.), Şermî (18.yy.), Reşid (18.yy.), Rif’at (18.yy.), Neş’î (18.yy.).

Tezkirelerden ve mûsikî tarihî ile ilgili diğer kaynaklardan da yararlanarak, hayat ve edebî kişilik, eser kriterlerini dikkate alarak Üsküdarlı mûsikîşinâs dîvân şâirleri hakkında bilgi vermeye çalıştık. Şâirlerin doğum ya da vefat yerlerinin Üsküdar olması, onları Üsküdarlı olarak vasıflandırmamızda esas noktadır.

Tespit ettiğimiz şâirler hakkında bilgiyi, şâirlerin ölüm tarihlerini dikkate alarak verdik.

Tâlib (öl. 1090/1679)

Üsküdar’da doğmuştur. Asıl adı Mehmed’dir. Babası, Divitçizâde Şeyh Mustafa Efendi’dir, bu sebeple “Divitçizâde” adıyla tanınmıştır. Tâlib Efendi ilim tahsil ettikten sonra tasavvufa yönelmiş ve Hüdâyî Tekkesi Şeyhi Gafûrî Mahmud Efendi’den sonra bu tekkeye şeyh olmuş ve ölümüne kadar bu tekkede şeyh olarak görevini sürdürmüştür. Kabri Şeyh Câmîindedir.¹¹

⁷ Muhsin Macit, *a.g.e.*, s.17.

⁸ Avni Erdemir, *a.g.e.*, s.XXXIV.

⁹ Avni Erdemir, *a.g.e.*, s.XXXV.

¹⁰ Avni Erdemir, *a.g.e.*, s.XXXV-VI.

¹¹ Vasfi Mahir Kocatürk, *Tekke Şiiri Antolojisi*, Ankara 1968, s.349; Sadedin Nüzhet Ergun, *Türk Mûsikîsi Antolojisi*, İstanbul 1942-43, c.I, s.40; Haluk İpekten ve diğerleri; *Tezkirelere Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988, s.500; Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyiu'l-fuzalâ*, Haz. Abdülkâdir Özcan, İstanbul 1989, c.I,575.

Şeyh Mehmed Efendi, bestekâr bir şâirdir. Bestelerinin çoğunun güftelerini kendi ilahîlerinden seçmiştir.¹²

Abdî (öl. 1222/1710)

Bestekâr şâirlerdendir.¹³ Asıl adı Abdullah olup, 1050/1640 yılında İstanbul'da doğmuştur.¹⁴ Babası Bayramiyye tarikatı şeyhlerinden "Şeyh Himmet Efendi"dir. Babasının isminde dolayı "Himmetzâde Abdullah" adıyla şöhret kazanmıştır.¹⁵ Babasına mürid olarak Bayramiyye tarikatine giren şâir, iyi bir vâiz, muhaddis ve müfessirdir. Kasımpaşa(1668) , Halil Paşa(1679), Sultan Selim Câmilerinde (1693) sırasıyla vâizlik yapan şâir, 1683-1684 yıllarında da "Defterdâr İbrahim Efendi Tekkesi" şeyhi olmuştur. 1710 yılında Üsküdar'da vefât eden şâirin cenâzesi, Bezciâde Tekkesi'nde babasının yanına defnedilmiştir.¹⁶

Tasavvufî şiiirleri mürettep bir **Dîvân**'da (İ.Ü.Ktp.,TY 5537/6) toplanan Himmetzâde bu şiiirlerinde **Abdî, Derviş Abdullah**; Hz. Peygamber'in hayatını konu alan "**Gencine-i İ'câz**" isimli mesnevîsinde(Istanbul Arkeoloji Müzesi Ktp., El Yazmaları no:228) **Himmetzâde** mahlaslarını kullanmıştır. Ayrıca lügazlardan meydana gelen "**Dîvân-ı Lügaz**" isimli bir risâlesi de vardır (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Hazine, no.1050). Abdî, ayrıca hat ve mûsikî ile de meşgul olmuş ve bu konularda da eserler vermiştir. Hat sanatının ustalarından Hâfız Osman'dan icâzet almıştır. Bestelediği eserlerin notaları elimize ulaşmamıştır.¹⁷

Bursalı İsmail Belig, tezkiresinde şâirin "Abdî" mahlasıyla dîvân şiiiri tarzında yazmış olduğu şiiirlerinden örnekler vermiştir.¹⁸ Şâirin hece vezniyle Tekke Edebiyatı örneklerinden bestelenmiş ilâhileri de bulunmaktadır.¹⁹ Aşağıda şâirin bestelenmiş şiiirlerinden örnekler yer almaktadır. Bu şiiirlerin hepsi ilâhî formundadır.

Şermî (öl.1127/1715)

Üsküdar'da doğmuştur. Asıl adı Ali'dir. Topçular zümresindedir. 1715 tarihinde vefat etmiştir.²⁰ Safâyî Tezkiresi'nde Şermî için, "Kahvehâne şâyirlerindedür." denilmektedir.²¹ M.Fuad Köprülü, Şermî'nin koşmalarını zarif ,ince ve âhenkli olarak nitelerken, Safâyî'nin saz şâirinin klâsik şâirden ayırmak için, şâir yerine "şâyir" kelimesinin kullanmasını çok mânâlı bulmaktadır.²²

¹² Sadedin Nüzhet Ergun, *a.g.e.*, İstanbul 1942-43, c.I, s.40; Avni Erdemir, *a.g.e.*, s.465.

¹³ Nuri Özcan, "Osmanlılarda Müsiki", *Osmanlı Ansiklopedisi, Tarih-Medeniyet-Kültür*, İz Yayıncılık, İstanbul 1996, c.III, s.235.

¹⁴ Şeyhî Mehmed Efendi, *a.g.e.*, c..I, s.240.

¹⁵ Halûk İpekten ve diğerleri; *a.g.e.*, s.4.

¹⁶ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1333, c.II, s..314, Avni Erdemir, *a.g.e.*, s.1.

¹⁷ Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 1988, c.I, s.74.

¹⁸ Bursalı İsmail Belig, *Nühbetü'l-Asâr Li-Zeyl-i Zübdeti'l-Eş'âr*, Haz. Abdulkarim Abdulkâdiroğlu, Ankara 1985, s.329-336.

¹⁹ Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şâirleri*,?, c.1, s.173-174; Sadettin Nüzhet Ergun; *Türk Müsiki'si Antolojisi*, İstanbul 1942, c.1, s.173-174.; Avni Erdemir, s.2.

²⁰ Sâlim, Tezkire-i Sâlim, İkdâm Matbaası, İstanbul, 1315, s.381; Fuat Köprülü, *Saz Şâirleri*, Ankara 1962, c.III, s.396-397; Bursalı İsmail Belig, *a.g.e.*, s.222; Halûk İpekten ve diğerleri; *a.g.e.*, s.4; Avni Erdemir, *a.g.e.*, s.441.

²¹ Safâyî, Tezkire-i Şuarâ, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Blm., no.2549, vr.170a-b.

²² Fuat Köprülü, *Saz Şâirleri*, Ankara 1962, c.III, s.397; Avni Erdemir, *a.g.e.*, s.441.

Reşîd (öl. 1146/1733)

Üsküdâr'da doğmuştur. "Reşîd-i Üsküdârî" olarak tanınmıştır.²³ Asıl adı Mehmed'dir. Teberdârlık (Baltalı Yeniçeri askeri) görevinde bulunmuştur.²⁴ Beyrut'a gönderilen Reşîd Efendi, Sadrazam Damad İbrâhîm Paşa tarafından Kağıt Eminliği görevine getirilmiştir. Dîvân tarihçiliği de yapan şâir, daha sonra Halvetî tarikatı Şeyhi Arc Hasan'a intisâb ederek tasavvufa yönelmiştir.²⁵ 1146/1733 tarihinde de vefât etmiştir. "Fenn-i mûsikîde mahâretli" ve "beste ihtirâna kâdir" bir şâir olarak nitelenmiştir.²⁶

Rifât (XVIII.yy.)

Üsküdâr'da doğmuştur. Asıl adı Süleymândır.²⁷ Kadılık yapmıştır ve bazı kaynaklarda adı "Molla Kadî" olarak geçmektedir.²⁸ İsmail Öztuna, Rifât'ın 1720 yılında vefât etmiş olabileceğini belirtmektedir.²⁹ Bestekâr ve mûsikîşinâs şâirlerdendir.³⁰

Günümüze 4 beste, 2 aksak semâî, 3 nakış yürük semâî ile 2 yürük semâîsinin ulaştığı belirtilmektedir.³¹

Neş'î (XVIII.yy.)

Neş'î'nin hakkında çok az bilgi bulunmaktadır. Bu bilgilere göre; Üsküdâr'da doğmuştur. Mesleği berberliktir. Hem şâir hem de mûsikîşinâstır. Günümüze ulaşan bir eseri yoktur.³²

Sonuç

Bu bildiride tespit edebildiğimiz kadarıyla 6 Üsküdârlı mûsikîşinâs dîvân şâirinin hayatı, edebî kişiliği ve bestelenmiş eserleri hakkında bilgi vermeye çalıştık. Üsküdâr'da yetişen mûsikîşinâs dîvân şâirlerinin gerek İstanbul, gerekse diğer Osmanlı şehirleri arasında sayı bakımından önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamak gerekir.

Üsküdârlı mûsikîşinâs dîvân şâirlerinin yaşadığı yüzyıllara baktığımız zaman Tâlib hariç diğer beş şâirin 18.yy.'da yaşadığını görmekteyiz. Aslında ölüm tarihlerinden yola çıkarak, şâirlerin yaşadıkları yüzyıl hakkında 17.yy.'ın sonu, 18.yy.'ın başı demek daha doğru olacaktır. Yüzyıllara göre mûsikîşinâs dîvân şâirleri değerlendirildiğinde, 56 kişiyle 17. yy.'ın ve 33 kişiyle 18. yy.'ın oran olarak ilk sıralarda olduğu belirtilmiştir.³³ Bu sebeple Üsküdârlı mûsikîşinâs dîvân şâirlerinin, en çok mûsikîşinâs dîvân şâirinin yetiştiği bu yüzyıllarda yetişmiş olması da dikkat çekicidir. Ayrıca tezkirelere girmiş olmasına rağmen bir halk şâiri olarak nitelenen Şer-

²³ Râmîz ve Âdâb-ı Zurefâsı, Haz. Sadık Erdem, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1994, s.129.

²⁴ Sâlim, *Tezkire-i Sâlim*, İkdâm Matbaası, İstanbul, 1315, s.295; Halûk İpekten ve diğerleri; *a.g.e.*, s.381; Avni Erdemir, *a.g.e.*, s.374.

²⁵ Avni Erdemir, *a.g.e.*, s.374.

²⁶ Râmîz ve Âdâb-ı Zurefâsı, s.129.

²⁷ Halûk İpekten ve diğerleri; *a.g.e.*, s.389; Avni Erdemir, *a.g.e.*, s.379

²⁸ M. Nazmi Özalp, *Türk Müsik'si Tarihi*, MEB Yay., İstanbul 2000, c.I, s.172.

²⁹ İsmail Öztuna, *Büyük Türk Müsik'si Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1990, c.II, s.235.

³⁰ Avni Erdemir, *a.g.e.*, s.379.

³¹ H. Nazmi Özalp, *a.g.e.*, c.I, s.172.

³² Halûk İpekten ve diğerleri; *a.g.e.*, s.336; Avni Erdemir, *a.g.e.*, s.336.

³³ Avni Erdemir, *a.g.e.*, s.XXVII-XXVIII.

mi'nin de "müsikîşinâs" olarak değerlendirilmesi bu yüzyıllarda klâsik müzik anlayışında farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Şairlerimiz Abdî hariç Üsküdar doğumludur. Abdî ise, Üsküdar'da vefat etmiştir. Üsküdarlı müsikîşinâs divân şairleri şeyhlik, kadılık, vâzlik, teberdârlık, berberlik gibi görevlerde bulunmuşlardır. Abdî'nin ayrıca hattat olduğunu da belirtmek gerekir.

Üsküdarlı müsikîşinâs divân şairlerinden Tâlib ve Reşîd Halvetîlik'e, Abdî de Bayramiyye tarikatlarına müntesiptir. Özellikle Halvetîlik'in müsikîşinâs divân şairlerinin bağlı oldukları tarikatlar arasında ikinci sırada olduğu ifade edilmiştir.³⁴

Bestelenen eserlere baktığımız zaman "ilâhî"lerin ağırlıkta olduğunu görmekteyiz. Bazı eserlerde güftelerde şairlere âittir. Şermî'ye âit olan "semâi" dışındaki şiirlerin "tasavvufî" ağırlıkta olduğunu, Allah'ın birliği ve Allah'a yakarış, Allah'a kavuşma isteği, Hz. Muhammed'in şefaatinin dilenmesi vb. konularında yazılmıştır. Bestelenen eserlerde çoğunlukla "aruz" bazen de "hece" vezni kullanılmıştır.

1918 yılında "Anadolu Müsikî Cemiyeti" adıyla kurulan ve 1939 yılında da "Yeni Üsküdar Cemiyeti" adını alan Üsküdar Müsikî Cemiyeti'ni, bu cemiyetin kurucularından Emin Ongan'ı³⁵ ve cemiyetin üyelerinden Bestenigâr Ziyâ Bey'i³⁶, Hanende Arap Cemâl Bey'i³⁷, Selahaddin Pınar'ı³⁸, İbrahim Efendi'yi³⁹, Rüştü Şardağ'ı⁴⁰

Bestelenmiş Şiirlerden Örnekler

Tâlib

Nevâ İlâhî, Güfte; Tâlib

*Feth olunca Hakdan yana yolumuz
Gönül sabreyle sabreyle bir zaman
Açılınca dost bāğında gülümüz
Gönül sabreyle sabreyle bir zaman*

*Hakdan erse kula bugün saâdet
Kalmaz yolda lâ-büd olur hidâyet
Erişince cezbe ile inâyet
Gönül sabreyle sabreyle bir zaman*

*Menâzile merâtibe erince
Maân^ türlü türlü görününce
Dost iline cezbe ile varınca
Gönül sabreyle sabreyle bir zaman*

³⁴ Avni Erdemir, *a.g.e.*, c.II, s.XXIV.

³⁵ M.Nazmi Özalp, *a.g.e.*, c.II, s.309.

³⁶ M.Nazmi Özalp, *a.g.e.*, c.II, s.132.

³⁷ M.Nazmi Özalp, *a.g.e.*, c.II, s.211.

³⁸ M.Nazmi Özalp, *a.g.e.*, c.II, s.292.

³⁹ M.Nazmi Özalp, *a.g.e.*, c.II, s.318.

⁴⁰ M.Nazmi Özalp, *a.g.e.*, c.II, s.326.

*Nûr-ı Hakla Tâlib erer murâda
Gide hicâb kalmaya hiç arada
Yetişince ol hazretten irâde
Gönül sabreyle sabreyle bir zaman⁴¹*

Abdi

I

Bestenigâr İlâhî, Güfte; Himmet

*Bana aşk-ı yâr olmadıkça gönlüm eğlenmez
Cihânun halkı ağyâr olmadıkça gönlüm eğlenmez*

*Tasavvuf didiler birkaç söz ile aldanup kaldım
Visâl-i küy-ı dildâr olmadıkça gönlüm eğlenmez*

*Yine sevdâ-yı aşk ile aceb d'vânelik vardır
Her ân dem seyr-i gülzâr olmadıkça gönlüm eğlenmez*

*Ne denlü kesret içre vahdete irse merâtible
Bana evkat-ı eshâr olmadıkça gönlüm eğlenmez*

*Gönül ây'nesin pâk eyledüm çün sa'y u Himmetle
Tecell' zât-ı dildâr olmadıkça gönlüm eğlenmez⁴²*

II

Sabâ Tevşih, Güfte; Kendisinin

*Ravzana yüz sürenler bulur amân
El amân ey fahr-i âlem el amân
Her gelen dil-haste bulur tâze cân
El-amân ey fahr-i âlem el-amân*

*Anda kim medfûn ola nâzik tenin
Cennet-i a'lâya benzer medfenin
Derviş Abdullah gar'bindir senin
El-amân ey fahr-i âlem el-amân⁴³*

⁴¹ Sadedin Nüzhat Ergun, a.g.e., s.76; Avni Erdemir, a.g.e., s.466

⁴² Sadettin Nüzhet Ergun; a.g.e, c.1, s.171; Avni Erdemir, a.g.e., Ankara 1999, s.7.

⁴³ Sadettin Nüzhet Ergun, a.g.e, c.1, s.172

III

Hüseynî Aşirân İlâhî, Güfte; Himmet

Yine bir sevdâya düşdüm
 Aşkın elinden elinden
 Yine ummân olup taşdım
 Aşkın elinden elinden

Âteş-i aşk ile yandım
 Fâni cihândan usandım
 Güyâ Mecnûn'a döndüm
 Aşkın elinden elinden

Seherlerde ağlayayım
 Derdli s̄nem dağlayayım
 Sular gibi çağlayayım
 Aşkın elinden elinden

Derviş Himmet b̄-çâredir
 Cihân içre âvâredir
 Hem yüreği pür-yâredir
 Aşkın elinden elinden⁴⁴

IV

Segâh İlâh̄, Beste; Ali Şirügâni Dede

Cünbiş eden gerçi tendir rûh-ı insân gizlidir
 Hep kuva leşker gibi ammâ sultân gizlidir

Ârife peydâdır ammâ bilmedi nâdân olan
 Hep hüveydâdır sanırlar ki nümâyân gizlidir

Âşık ağlarsa gözümün yaşına dahl eyleme
 Göz yaşının katresinde bahr-ı ummân gizlidir

Dûdı olmuşdur nefes anlar bunu ârif olan
 Derviş Abdullah gönülde nâr-ı süzân gizlidir

⁴⁴ Sadettin Nüzhet Ergun; a.g.e, c.1, s.171-172; Avni Erdemir, a.g.e, s.7.

V

Segâh İlâhî, Beste; Çalâkzâde Şeyh Mustafa

T're kalırdı gönül nûr-ı cenâbı olmasa
Rûşen olmazdı bu günler âftâbı olmasa

Anlamazdı dersini ilm-i ledûn sâhibleri
Mekteb-i cisminde levh-i dil kitâbı olmasa

Cân gözüyle hep görürlerdi cemâlin nûrunu
Zâtına fart-ı celâlınden nikâbı olmasa

Cevher-i rûhun nice pertev salardı âleme
Aşk ile bu tilsim-ı cismin harâbı olmasa

Inlemezdi Derviş Abdullah gözü yaşın döküp
Ehl-i aşkın ayağ altında türâb olmasa⁴⁵

VI

Dügâh İlâhî, Beste; Nizâm Yûsuf Çelebi

Nice bir ağlayam ağyâra karşı
Bana lutf it meded anlara karşı

Umûmem feyzi var kullara Hakkun
Nes'm-i lutf eser eshâra karşı

İder hem-demliği uşşâka bülbül
Anınçün zâr ider gülzâra karşı

Vücûdun mahv edip tâ gide varlık
Döner pervâneler hep nâra karşı

N'ola Abdullah etse cünbiş izhâr
Görünür zerrelere envâra karşı⁴⁶

VII

Nevâ İlâhî, Beste; Ali Şirügâni Dede

Uyup emâreye etdim cihânda bunca evzârı
Şefâat eyle sultânım şefâat ben günehkârı

⁴⁵ Sadedin Nüzhet Ergun, a.g.e, c.1, s.367-368; Avni Erdemir, a.g.e, s.6.

⁴⁶ Sadedin Nüzhet Ergun, a.g.e, c.1, s.273. Avni Erdemir, a.g.e, s.6.

Anunca cürmümü etmekdeyim feryâd ile zârı
Şefâat eyle sultânım şefâat ben günehkârı

Rucû et mâsivâdan hûşunu cem eyle Abdullah
Mezelletde kalırsın hadden efzûn oluruz dergâh

Yine dil hastasıyım kıl ilâcı yâ Resûlullah
Şefâat eyle sultânım şefâat ben günehkârı⁴⁷

Şermî

Beste: Müezzîn İsmail Ağa Bayati Makâmı, Semâi tarzı.⁴⁸

Gönülden giderme ben derd-mendi
Ey b̄-vefâ yârim duâlar seni
Başım alıp gidem hûrş̄d-menendi
Mâh yüzlü dildârım duâlar seni

Ekşim ile âsiyâblar yürütdün
Tâb-ı hicrânınla bağrım eritdin
Cevr ü cefâlarla kanım kurutdun
Ey çeşm-i hünhâm duâlar seni

Ağlarım seninçin gülmezem bir ân
Kûh-ı sahrâlarda olayım pûyân
Dâğ-ı s̄nem yakıp etdin çırâğân
Ey lâle-i rûhsârım duâlar seni

Deryâ avn-ı Hakla kıla mı hurûş
Edeyim mi dahi seni der-âgûş
B̄-çâre Şerm̄'yi itme ferâmûş
Şûh-ı s̄tem-kârım duâlar seni⁴⁹

Reşid

Rast Makâmı, Ferî Usûlü

Şol katre-i ekşim ki akar kan rasında
Lü'lü gibidir sübha-i mercân arasında

*

⁴⁷ Sadedin Nüzhet Ergun, a.g.e., c.I, s.220; Avni Erdemir, a.g.e., s.5.

⁴⁸ Fuad Köprülü, a.g.e., c.III, s.397.

⁴⁹ Fuad Köprülü, a.g.e., c.III, s.432; Avni Erdemir, a.g.e., s.442.

Sun sâgarı sâk` bana mestâne desinler
Uslanmadı gitdi gör o d`vâne desinler⁵⁰

Rifat

Eviş İlâhî, Gûfte; Eşref-i Sâni

Karârım yokdur ey dilber görelden sen dil-rübâyı
Cemâlin görmek için ben açarım cândan yarayı

Şarâb-ı lâ-yezâl`den sanıp sâk` mey-i bâk`
Safâsından olup esrük niderim câm-ı hamrâyı

Yecûz ü lâ-yecûzûden geçirdi ilm-i Rabbân`
Hayâl-i hüsnüne düşdüm nidirem ağ u karayı

Sabâ yeli ki zülfünden kokular getirir cânâ
Veririm yoluna yârin Semerkand u Buhârâyı

Hab`bim hakkıyçün yâ Rab bu Sân` Eşrefe rahm et
Şühûdun aynına dâim göre ol bedr olan ayı

Râhatü'l-ervâh Durak, Gûfte: Nasûhî

Visâlinle edip i'zâz ü ikrâm
Tecell` et meded yâ Hayy u Gufrân

Nikâbın ref` ile et bize İn`âm
Tecell` et meded yâ Hayy u Gufrân

Nasûh` derdin ile yandı yâ Rab
Gözü giryân özü biryân oldu hep

Teselli et meded yâ Rab bilâ reyb
Tesell` et meded yâ Hayy u Gufrân⁵¹

⁵⁰ Avni Erdemir, a.g.e., s.374.

⁵¹ Sadedin Nüzhet Ergun, a.g.e., c.II, s.322-323.

Kaynakça

- Bursalı İsmail Belig, *Nühbetü'l-Asâr Li-Zeyl-i Zübde'ti'l-Eş'âr*, Haz. Abdülkerim Abdülkâdiroğlu, Ankara 1985, s.329-336.
- Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1333, c.II, s..314
- Eliot, T.S., *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, (Çev. Sevim Kantarcıoğlu), Ankara 1983, s.147.
- Erdemir, Avni, *Anadolu Sahası Müsik'sinâs D'vân Şâirleri*, Türk Sanatı ve Eğitimi Vakfı Yay., Ankara 1999, s.XXIII
- Ergun, Sadedin Nüzhet, *Türk Müsik'si Antolojisi*, İstanbul 1942-43, c.I, s.40;
- Ergun, Sadedin Nüzhet, *Türk Şâirleri*, c.1, s.173-174
- İpekten, Haluk ve diğçerleri, *Tezkirelere Göre D'vân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988, s.500.
- Kocatürk, Vasfi Mahir, *Tekke Şiiri Antolojisi*, Ankara 1968, s.349.
- Köprülü, Fuat, *Saz Şâirleri*, Ankara 1962, c.III, s.396-397.
- Macit, Muhsin, *D'vân Şiirinde Ahenk Unsurları*, Akçağ Yay., Ankara 1996.
- Özalp, M. Nazmi, *Türk Müsik'si Tarihi*, MEB Yay., İstanbul 2000, c.I, s.172.
- Özcan, Nuri, "Osmanlılarda Müsik", *Osmanlı Ansiklopedisi*, Tarih-Medeniyet-Kültür, İz Yayıncılık, İstanbul 1996, C.III, s.235.
- Öztuna, İsmail, *Büyük Türk Müsik'si Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1990, c.II, s.235.
- Râmız ve Âdâb-ı Zurefâsi*, Haz.Sadık Erdem, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1994, s.129.
- Sâlim, *Tezkire-i Sâlim*, İkdâm Matbaası, İstanbul, 1315, s.381.
- Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyiü'l-fuzalâ*, Haz.Abdülkâdir Özcan, İstanbul 1989, c.I,575
- Tanpınar, Ahmet Hamdi; *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul 1977, s.180.
- Tanrıkorur, Cinüçen; "Türk Müsik'sinde Usûl-Vezin Münâsebeti", *Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1998, s.78-102.
- Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1988, c.1, s.74.

